

25 888

PROJEKT

EESTI NSV ENTSÜKLOPEEDIA MÄRKSONASTIK

FILOSOOFIA

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1964

Käesoleva märksõnastiku projekti koostasid filosoofiakandi-
daadid T. Loit (osakonna juhataja), J. Rebane ja L. Valt.

Märksõnu 509
Täheruumi 262 950

Ettepanekud ja soovid märksõnastiku projekti kohta palutakse
saata aadressil: Tallinn, Pärnu mnt. 10, Eesti Riiklik Kirjastus,
«Eesti NSV entsüklopeedia» toimetus.

Энциклопедия Эстонской ССР
Проект словаря
ФИЛОСОФИЯ

Эстонское Государственное Издательство
Таллин. Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja R. Tuusov
Tehniline toimetaja P. Kass
Korrektor M. Amon

Ladumisele antud 29. IV 1964. Trükkimisele antud 28. V 1964. Paber
60×90, 1/16. Trükipoognaid 0,5. Arvestuspoognaid 0,54. MB-03584.
Trükiarv 500. Tellimise nr. 1513. Trükikoda «Ühiselu», Tallinn,
Pikk tn. 40/42.

TASUTA

TKO

- absoluutne 300
 abstraktne ja konkreetne 500
 aeg — ruum 1000
 agnostitsism 500
 aine 300
 aisting, vt. meeleline tunnetus 50
 ajalooline determinism 1000
 ajalooline ja loogiline 1000
 ajalooline materialism 2000
 aksioloogia 500
 aktsidents 300
 algoritm 700
 altruism 300
 anarhism 500
 animism 300
 antagonistlikud ja mitteantagonistlikud vastuolud 700
 «Anti-Dühring» 400
 antinoomia 500
 antropoloogiline printsip 300
 antropomorfism 300
 antropotsentrism 300
 apooria 300
 posterioorne 300
 prioorne 300
 areenimine 500
 argument 300
 «aj iseneses» 300
 asatism 300
 atarksia 300
 ateism 1000
 atribuut 300
 au 500
 baas ja pealisehitus 1000
 budism 100
 deduktiivne meetod 500
 deism 300
 demograafia 300
 demokraatia 1000
 determinism 500
 dialektika 2000
 dialektiline loogika 600
 dialektiline materialism 2000
 dialektiline meetod, vt. meetod; dialektika 50
 diskreetsus, vt. pidev ja mittepidev 50
 dogmatism 500
 dualism 500
 eesmärk 500
 eetika 1000
 egoism 300
 egotsentrism 300
 eitus (negatsioon) 300
 eituse eitamine 1000
 eklektika (eklektism) 300
 eksimus 300
 eksistentsialism 1000
 eksperiment 500
 Elea koolkond 700
 element, vt. struktuur, element, funktsioon; süsteem ja element 100
 emanatsioon 300
 emergentevolutsioon 300
 empiiriline tunnetus 1000
 empiiriline ühiskondlik teadvus, vt. ühiskondlik teadvus 100
 empiriokrititsism 500
 empiriomonism 300
 empiriosümbolism 300
 empirism 700
 energetism 500
 eneseteadvus, vt. teadvus 50
 entelehhia 200
 epistemoloogia 300
 eriline, vt. üksik, eriline, üldine 50
 erinevus 300
 ese 200
 esteetika 1000
 esteetiline 500
 esteetiline kasvatus 500

- esteetiline maitse 500
 evolutsionism 1000
 evolutsioon 500
 fakt, vt. empiiriline tunnetus 50
 fatalism 300
 fenomenalism 700
 fenomenoloogia 400
 fideism 300
 «Filosoofskije Nauki», ajakiri 200
 filosoofia 2000
 Filosoofia Instituut (NSVL TA Filo-
 soofia Instituut) 200
 filosoofiline revisionism 700
 «Filosoofilised vihikud» 400
 finalism, vt. teleoloogia 50
 formaalne loogika 1000
 formaliseerimine 500
 formalism kunstis 500
 funktsionalism 700
 funktsioon, vt. põhjuslikkus, struk-
 tuur, element, funktsioon 100
 «füsioloogiline» idealism 500
 «füüsikaline» idealism 500
 geograafiline determinism 700
 geopoliitika 500
 gnoseoloogia, vt. tunnetusteooria 50
 gnostitsism 300
 «Gotha programmi kriitika» 600
 hea ja kuri 600
 hieroglüüfide teooria 500
 holism 500
 humanism 500
 huumor 500
 hõim 500
 hülosoism 500
 hüpe 500
 ideaal 500
 ideaalne 1000
 idealisatsioon 500
 idealism 1000
 idee 500
 ideelisus 500
 identsus (samasus) 400
 ideoloogia 700
 ilu 500
 immanentne 200
 immanentne filosoofia 700
 indeterminism 500
 individuaalne, vt. üksik, eriline, üldine
 50
 individualism 300
 informatsioon 500
 instrumentalism 1000
 intelligiibel 300
 intellekt 500
 intelligents 300
 internatsionalism 700
 interpretatsioon ja mudel 500
 intuiativism 500
 intuitsioon 300
 irratsionalism 700
 isikukultus, vt. isiku osa ajaloos 50
 isiku osa ajaloos 1000
 isomorfiism 400
 jooga (yoga) 500
 juhuslikkus, vt. paratamatus ja juhus-
 likkus 50
 jumal 500
 kapitalismi igandid 400
 kartesiaanlus 500
 kategooria 1000
 kategooriline imperatiiv 300
 kausaalsus, vt. põhjuslikkus 50
 keel 500
 klassid ja klassivõitlus 1000
 klassiteadvus 500
 klerikalism 500
 kodanlik-demokraatlik revolutsioon, vt.
 sotsiaalne revolutsioon 100
 kodanlik natsionalism, vt. natsionalism
 50
 kodanlik revolutsioon, vt. sotsiaalne
 revolutsioon 50
 kodanlus 700
 kodeerimine 300
 kogemus 500
 kohus 500
 kommunism 1000
 kommunismiehitaja-moraalikoodeks 700
 kommunistlik moraal 1000
 «Kommunistliku partei manifest» 800
 konstruktiivne (geneetiline) meetod
 400
 koomiline 500
 kosmopolitism 500
 kriitiline realism 700

kujund 300.
kujutus, vt. meeleline tunnetus 50
kultuur 500
kunst 2000
kunstilisus 500
kunstiline kujund 500
kunstimeetod 500
kunstistiil 500
kvaliteet 500
kvantiteet 300
kvantiteedi kvaliteediks üleminek 1500
kõlblus 800
liikumine 1500
loogikaline positivism 1000
loogikaline semantika 500
loogikaline süntaks 400
loogilised vormid 500
«Ludwig Feuerbach ja saksa klassika-
lise filosoofia lõpp» 400
lõplik ja lõpmatu 700
maailmavaade 700
mahhism, vt. empiriokrititsism 50
maltuslus 700
mateeria 1000
mateeria liikumise põhivormid, vt. lii-
kumine 50
materiaalne 500
materialism 1500
«Materialism ja empiriokrititsism» 800
materialistlik, vt. materialism 50
materialistlik ajalookäsitlus, vt. ajaloo-
line materialism 100
materialistlik dialektika, vt. dialektika
50
meeleline tunnetus 1000
metod 700
mehaanistlik materialism, vt. meta-
füüsiline materialism 100
mehaanitsism 700
melioism 500
metafüüsika 1000
metafüüsiline materialism 1000
metafüüsiline meetod, vt. metafüüsika;
meetod 50
metakeel 500
metaloogika 500
metodoloogia 500
Mileetose koolkond 1000

mitmevalentne loogika 300.
modaalsus 400
monaad 300
monism 500
monoteism 300
moodus 200
moraal 1500
muutumine, vt. liikumine 50
mõtlemine 1000
mõõt 500
müstika (müstitsism) 300
naivne realism 700
natsionalism 700
naturalism kunstis 500
natuurfilosoofia 500
neokantiaanlus 1000
neoplatonism 700
neopositivism 1500
neorealism 1000
neotomism 1000
nominalism ja realism 700
noorheegellased 700
normativism 500
noumenon, fenomen 300
nähtumus, vt. olemus ja nähtumus 50
nähtus 300
näilikkus (näivus), vt. olemus ja näh-
tumus 50
objektiivne 500
objektiivne idealism, vt. idealism 50
objektivism 500
objektkeel 500
okasionalism 500
okultism 300
olemine 500
olemus ja nähtumus 1000
omadus 500
ontoloogia 300
operatsionalism 700
optimism 300
organitsism 700
organon 300
osa, vt. tervik ja osa 50
otstarbekus, vt. eesmärk 50
paigalseis, vt. liikumine 50
panlogism 500
panpsühism 500
panteism 300

paratamatus ja juhuslikkus 1000
patriotism 500
patristika 300
peegeldus 700
peripateetikud 700
personalism 1000
pessimism 300
pidev ja ebapidev 500
pluralism 500
poliitika 500
polüteism 300
positivism 700
pragmatism 1000
praktika 1000
preformism 300
«Problemõ Mira i Sotsializma», aja-
kiri 200
proletaarne internatsionalism, vt. in-
ternatsionalism 100
proletariaadi diktatuur 1000
proletariaat, vt. töölikklass 50
psühhofüüsikaline parallelism 300
psüühika 1000
põhjus, vt. põhjuslikkus 50
põhjuslikkus 1000
püsivus, vt. liikumine 50
pütagorism 500
rahvademokraatia 700
rahvademokraatlik revolutsioon, vt.
sotsiaalne revolutsioon 100
rahvamassid, nende osa ajaloos 700
rahvas 500
rahva tiheduse ja juurdekasvu teooriad
500
rahvus 700
rahvusdemokraatia 300
rahvuslik kunstis 500
ratsionalism 500
reaalne, vt. tegelik 50
reaalsus, vt. tegelikkus 50
realism kunstis 700
reformism 400
relativism 500
religioon 700
revolutsioon 1000
revolutsiooniline situatsioon 400
seadus 500
semantism 1000

semiootika 500
sensualism 500
seos 700
signaal 200
sisu ja vorm 700
skeptitsism 300
sofism 500
solipsism 200
sotsiaaldarvinism 500
sotsiaalne 200
sotsiaalne revolutsioon 2000
sotsiaalšovinism 300
sotsialism 1000
sotsialismi kommunismiks ülekasva-
mise seaduspärasused 1000
sotsialistlik realism 700
sotsialistlik revolutsioon 1000
sotsioloogia 300
spekulatiivne filosoofia 300
spiritism 200
spiritualism 300
stiihiline materialism 500
stoitsism 700
struktuur, element, funktsioon 500
subjekt ja objekt 500
subjektiivne 500
subjektiivne idealism, vt. idealism 50
subjektiivne meetod sotsioloogias 500
subjektivism 300
substants 300
suhe, vt. seos 50
suhteline 500
südametunnistus 500
süsteem ja element 300
šovinism 300
tagajärg, vt. põhjuslikkus 50
teadus kui ühiskondlik nähtus 700
teaduslik kommunism 1000
teaduslik tunnetus 500
teadvus 1000
tegelik 300
tegelikkus 400
tegelikkus ja võimalikkus 800
teism 200
teleoloogia 700
teoloogia 300
teooria 500
teoreetiline tunnetus 1000

teosofia 200
 termin 300
 tervik ja osa 400
 tingimus, vt. põhjuslikkus 50
 tomism 700
 tootlikud jõud ja tootmissuhted 700
 tootmisviis 700
 traagiline 500
 transtsendentaalne 200
 transtsendentaalne apertseptioon 200
 transtsendentne 200
 triaad 200
 tšarvaka (carvaka) 500
 tunnetus 700
 tunnetusteooria 800
 tõe 1000
 tõenäosus, vt. tegelikkus ja võima-
 likkus 50
 tõenäosusloogika 300
 töölikklass 700
 universaalid 200
 utilitarism 300
 utopia 200
 utopiline sotsialism 1000
 vabadus ja paratamatus 1000
 vaišešika (vaisesika) 500
 vastandite ühtsuse ja võitluse seadus
 1500
 vastastikune toime, vt. seos 50
 vastuolu 1000
 vasturääkivus, vt. vastuolu 50
 veda 500
 voluntarism 300
 «Voprossõ Filosofii», ajakiri 200
 vulgaarmaterialism 700
 vulgaarsotsioloogia 500
 võidsus 500
 välimatus 300
 väärikus 500
 õiglus 500
 õnn 500
 ühiskond 500
 ühiskondlik-majandustlik formatsioon
 700
 ühiskondlik olemine 500
 ühiskondlik teadvus 1000
 ühiskonnateadus 500
 üksik, eriline, üldine 700

üldistus 300
 ülev 500

Ahundov, M. F. (1812—78) 300
 Anaksagoras (u. 500—428 e. m. a.) 300
 Anaksimenes (u. 588—525 e. m. a.), vt.
 Mileetose koolkond 50
 Anaksimandros (u. 610—546 e. m. a.),
 vt. Mileetose koolkond 100
 Aristoteles (384—322 e. m. a.) 700
 Augustinus, Aurelius (354—430) 500
 Avenarius, R. (1843—96) 500
 Avicenna (Ibn Sina) (u. 980—1037)
 700
 Bacon, F. (1561—1626) 700
 Bacon, R. (u. 1214—94) 300
 Bakunin, M. A. (1814—76) 500
 Belinski, V. G. (1811—48) 500
 Bentham, J. (1748—1832) 300
 Bergson, H. (1859—1941) 500
 Berkeley, G. (1685—1753) 500
 Blagojev, D. N. (1855—1924) 300
 Bogdanov, A. A. (1873—1928) 300
 Bohme, Jakob (1575—1624) 300
 Botev, Hristo (1849—76) 300
 Bruno, G. (1548—1600) 700
 Cabanis, P. J. G. (1757—1808) 300
 Cabet, E. (1788—1856) 300
 Campanella, T. (1568—1639) 700
 Carnap, R. (s. 1891) 500
 Condillac, E. (1715—80) 500
 Condorcet, J. A. (1743—94) 500
 Comte, A. (1798—1857) 500
 Croce, B. (1866—1952) 500
 D'Alembert (1717—83) 700
 Dembowski, E. (1822—46) 500
 Demokritos (u. 460—370 e. m. a.) 700
 Descartes, R. (1596—1650) 700
 Dewey, J. (1859—1952) 500
 Diderot, D. (1713—84) 700
 Dietzgen, J. (1828—88) 500
 Dobroljubov, N. A. (1836—61) 500
 Durkheim, E. (1858—1917) 300
 Dühring, E. (1833—1921) 300
 Emerson, R. W. (1803—82) 400
 Empedokles (u. 485—425 e. m. a.) 500
 Epikuros (341—271 e. m. a.) 700
 Feuerbach, L. (1804—72) 700

- Fichte, J. G. (1762—1814) 300
 Fourier, F. M. Ch. (1772—1837) 700
 Galilei, G. (1564—1642) 500
 Gassendi, P. (1592—1655) 500
 Haeckel, E. (1834—1919) 300
 Hartley, D. (1705—57) 300
 Hegel, G. W. F. (1770—1831) 1000
 Helvetius, Cl. A. (1715—71) 700
 Herakleitos Efeososest (u. 530—470 e. m. a.) 700
 Herder, J. G. (1744—1803) 300
 Herzen, A. I. (1812—70) 700
 Hobbes, T. (1588—1679) 700
 Holbach, P. H. D. (1723—89) 700
 Hume, D. (1711—76) 500
 Hussert, E. (1859—1938) 300
 Hutten, U. (1488—1523) 300
 Ibn Rošd (Averroës) (1126—98) 300
 James, W. (1842—1910) 500
 Kant, I. (1724—1804) 700
 Kierkegaard, S. (1813—55) 300
 Konfutsius (551—479 e. m. a.) 500
 Koort, A. (1901—56) 300
 Kovalevski, M. M. (1851—1916) 500
 Labriola, Antonio (1843—1904) 500
 Lao-zi 500
 Lamettrie, J. O. (1709—51) 700
 Lavrov, P. L. (1823—1900) 300
 Leibniz, G. W. (1646—1716) 700
 Locke, J. (1632—1704) 700
 Lucretius, Titus Carus (u. 99—55 e. m. a.) 700
 Mably, G. (1709—85) 500
 Mach, E. (1838—1916) 500
 Markovič, S. (1846—75) 500
 Mellier, (Meslier), J. (1664—1729) 500
 Mihhailovski, N. K. (1842—1904) 500
 Mill, J. S. (1806—73) 500
 Montaigne, M. E. (1533—92) 500
 More (Morus), J. B. 500
 Morelly (18. saj.) 500
 Nietzsche, F. (1844—1900) 500
 Nikolaus Cusanus 500
 Ogarjov, N. P. (1813—77) 500
 Pissarev, D. I. (1840—68) 700
 Platon (427—347 e. m. a.) 700
 Plotinos (204—270) 300
 Priestley, J. (1733—1804) 500
 Protagoras (5. saj. e. m. a.) 300
 Robinet, J. B. (1735—1820) 300
 Rousseau, J. J. (1712—78) 700
 Russell, B. (s. 1872) 700
 Rustaveli, Š. (12. saj.) 500
 Saint-Simon (1760—1825) 700
 Sartre, J. P. (s. 1905) 500
 Schelling, F. W. (1775—1845) 500
 Schopenhauer, A. (1788—1860) 500
 Seneca L. H. (4 e. m. a. — 65) 300
 Setšenov, I. M. (1829—1905) 500
 Skovoroda, G. S. (1722—94) 500
 Sokrates (469—399 e. m. a.) 500
 Solovjov, V. S. (1853—1900) 300
 Spencer, H. (1820—1903) 500
 Spengler, O. (1880—1936) 500
 Spinoza, B. (1632—77) 700
 Zenon Eleast 300
 Thales, vt. Mileetose koolkond 50
 Thomas Aquinost (1225—74) 500
 Toland, J. (1670—1722) 500
 Tšaadajev, P. J. (1794—1856) 500
 Tšernoševski, N. G. (1828—89) 700
 Wang Chong (27— u. 97) 300
 Whitehead, A. N. (1861—1947) 300
 Vico, G. B. (1668—1744) 500
 Wittgenstein, L. (1889—1951) 500
 Wolff, Chr. (1679—1754) 300
 Voltaire, F. M. A. (1694—1778) 500
 Wundt, W. (1832—1920) 500

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00375787 1

A

25888

60874